

Uwarunkowania przedsiębiorczości studentów (na przykładzie studentów Wydziału Zarządzania Politechniki Białostockiej)

Joanna M. Moczydłowska

Politechnika Białostocka, Wydział Inżynierii Zarządzania

e-mail: joanna@moczydlowska.pl

Ewelina Pycz

Politechnika Białostocka, Wydział Inżynierii Zarządzania

e-mail: pycz-ewelina@wp.pl

Streszczenie

Celem artykułu jest systematyzacja wiedzy na temat uwarunkowań przedsiębiorczości z uwzględnieniem perspektywy ekonomicznej i psychospołecznej oraz diagnoza opinii studentów Wydziału Zarządzania Politechniki Białostockiej na temat determinant przedsiębiorczości. Badaniem objęto próbę 10% wszystkich studentów stacjonarnych. Jako narzędzie badań wykorzystano kwestionariusz ankiety. Wyniki badań wskazują, że studenci utożsamiają przedsiębiorczość bardziej z prowadzeniem działalności gospodarczej niż cechą osobowości. Deklarują wysoką samoocenę swojej przedsiębiorczości. Za klucz do sukcesu uważają podejmowanie trafnych decyzji oraz posiadanie bogatego zasobu wiedzy połączonego z doświadczeniem.

Słowa kluczowe

przedsiębiorczość, uwarunkowania przedsiębiorczości, studenci

Wstęp

Przedsiębiorczość jest istotnym i wciąż aktualnym tematem badawczym zarówno ze względu na swoją złożoność teoretyczną, jak i doniosłość dla praktyki gospodarczej. W definiowaniu przedsiębiorczości umownie przyjmuje się podział na

dwa nurty: psychologiczny i ekonomiczny. Pierwszy z nich łączy przedsiębiorczość z osobą przedsiębiorcy lub szerzej – człowieka przedsiębiorczego. Opisuje przedsiębiorczość jako zbiór cech i umiejętności oraz zachowania, które stanowią formę wyrazu cech i umiejętności przedsiębiorczych. Drugi nurt, właściwy dla nauk ekonomicznych (w tym nauk o zarządzaniu), to przede wszystkim traktowanie przedsiębiorczości jako procesu [Kolonowska-Matynia i Palinkiewicz, 2013, s. 29-35]. Jeszcze inaczej można powiedzieć, że podejścia do przedsiębiorczości mają charakter atrybutowy lub czynnościowy [Moczydłowska, 2013, s. 9-17]. Jednak bez względu na różnice w identyfikowaniu determinant przedsiębiorczości jest ona traktowana jako fundament zmiany statusu społecznego przez ponadprzeciętnie aktywne jednostki, społeczeństwa i narody.

Autorki przyjmują, że badania przedsiębiorczości wymagają uwzględnienia wielu różnych perspektyw: psychologicznej, organizacyjnej, kulturowej i ekonomicznej. Postawy przedsiębiorcze jednostek mają większą szansę ujawnienia i rozwoju w społeczeństwie, w którym przedsiębiorczość jest ugruntowana w kulturze oraz ma nie tylko przyzwolenie, ale i wsparcie społeczne [Harrison i Huntington, 2003; Glinka, 2010; Moczydłowska i Szydło, 2016, Lasek i Kudelka, 2014]. Aby ludzie przejawiali postawy przedsiębiorcze (aktywowali swoje kompetencje przedsiębiorcze), nie wystarczą odpowiednie uregulowania prawne, dostęp do technologii i środków na finansowanie działalności. Nieodzowny jest odpowiedni klimat kulturowy, który pozwoli ludziom dostrzegać i wykorzystywać pojawiające się szanse. Dlatego za interesujący poznawczo uznano temat uwarunkowań przedsiębiorczości w wymiarze międzynarodowym. Celem artykułu jest systematyzacja wiedzy na temat uwarunkowań przedsiębiorczości z uwzględnieniem perspektywy ekonomicznej i psychospołecznej oraz diagnoza opinii studentów Wydziału Zarządzania Politechniki Białostockiej na temat determinant przedsiębiorczości.

1. Przedsiębiorczość jako cecha osobowości i postawa jednostki

Przedsiębiorczość jest niewątpliwie problemem interdyscyplinarnym i złożonym. Skutkuje to różnym sposobem definiowania przedsiębiorczości, różnym rozłożeniem akcentów dotyczących jej źródeł, uwarunkowań i przejawów. Jedynie kwestia fundamentalnego znaczenia przedsiębiorczości dla rozwoju gospodarczego i społecznego nie budzi w zasadzie żadnych wątpliwości. Pozostałe zagadnienia dotyczące istoty przedsiębiorczości ujmowane są w sposób niejednoznaczny. Przedsiębiorczość może być rozpatrywana, między innymi, w perspektywie metodologicznej ekonomii, nauk o zarządzaniu, nauk prawnych, socjologii, psychologii. Można analizować ją jako proces prowadzący do powstawania przedsiębiorstw i ich

rozwoju, ale również jako cechę osobowości konkretnego człowieka. Można traktować ją jako element kapitału społecznego odnosząc do mentalności i wynikających z niej postaw danej zbiorowości. Bada się ją również jako element kulturowy i cywilizacyjny. Jednocześnie jest to kategoria dynamiczna: rola przedsiębiorczości w życiu społecznym ulega zmianie, zmiany dotyczą też samej filozofii przedsiębiorczości i bycia człowiekiem przedsiębiorczym [Zhao i in., 2010, s. 381-404].

W ujęciu psychologicznym przedsiębiorczość opisuje się jako zbiór cech i umiejętności oraz zachowania, które stanowią formę wyrazu cech i umiejętności przedsiębiorczych. Takie podejście znajdujemy już u Ksenofonta. Opisując dobrego zarządcę folwarku, czyli synonim dzisiejszego przedsiębiorcy, podkreślał on rolę zaangażowania i zamiłowania do pracy, które oceniał jako ważniejsze od profesjonalnej wiedzy. W psychologii przedsiębiorczość rozpatruje się w kategoriach cechy osobowości, zdolności, twórczej postawy, a nawet popędu twórczego [Kapusta, 2006, s. 20-22]. Tak rozumiana przedsiębiorczość jest ściśle wiązana z kreatywnością [Wróblewska, 2015], samodzielnością, inicjatywą, aktywnością, innowacyjnością, wyrażaniem własnej indywidualności. Jest ujmowana jako „gotowość i zdolność do podejmowania i rozwiązywania, w sposób twórczy i nowatorski nowych problemów”. Wymaga umiejętności wychodzenia poza standardowe ramy myślenia i posiadaną wiedzę. Kwestią dyskusyjną pozostaje to, czy przedsiębiorczość jest wrodzoną predyspozycją psychiczną, czy raczej cechą nabytą w procesie uczenia się i rozwoju. Trafnie ujmuje ten problem M. Romanowska [2008, s. 151]: „Trzeba przede wszystkim odpowiedzieć sobie na pytanie, czy przedsiębiorczość jest cechą charakteru i umysłu człowieka czy elementem wyuczonych kwalifikacji? Jeżeli przyjmiemy, że postawy przedsiębiorcze są wrodzoną cechą umysłu i charakteru człowieka, to nie możemy mówić o uczeniu przedsiębiorczości, a jedynie o wyposażaniu jednostek przejawiających cechę przedsiębiorczości w wiedzę niezbędną, aby profesjonalnie wykorzystywać ten dar”. Cytowana autorka skłania się ku stanowisku, że przedsiębiorczość jest w dużym stopniu cechą wrodzoną i nie każdy, nawet najlepiej wykształcony ekonomista, może przejawiać postawę przedsiębiorczą w życiu prywatnym i w środowisku pracy. Koncepcje genetycznych uwarunkowań przedsiębiorczości traktują ją jako talent krytyczny, czyli taki, który występuje rzadko, ale jednocześnie wydaje się niezbędny dla funkcjonowania danej społeczności [Chełpa, 2005, s. 29].

Motywacja jest niezbędnym elementem rozwoju „ducha” przedsiębiorczości. Motywów aktywowania indywidualnej przedsiębiorczości można się dopatrywać w różnych sferach. Wynikać ona może z chęci albo konieczności uaktywnienia w sobie przedsiębiorczości. Główne jej determinanty pogrupowane zostały w tabeli 1.

Tab. 1. Motywy przedsiębiorcze

Kategoria	Motyw
Innowacje	Pragnienie realizacji nowych wartości Potrzeba samorozwoju Chęć uczenia się Fascynacja pionierstwem technologicznym
Niezależność	Kontrola nad czasem pracy Elastyczność Wolność decyzyjna Zharmonizowanie życia zawodowego i rodzinnego Bycie własnym „szefem” Odpowiedzialność za własną karierę
Uznanie	Potrzeba osiągnięć Akceptacja społeczna Zyskanie wyższej pozycji społecznej Pozyskanie szacunku otoczenia Stanie się autorytetem
Rola społeczna	Upodobnienie się do wzorców z otoczenia Inspirowanie się wybitnymi jednostkami
Sukces finansowy	Utrzymanie rodziny Podwyższenie poziomu życia Zapewnienie lepszej przyszłości swoim potomkom
Samorealizacja	Poznanie siebie Sprawdzenie i potwierdzenie swojej wartości Dążenie do spełnienia swoich marzeń

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Glinka i Gudkova, 2011, s. 129-130].

W opozycji do zwolenników traktowania przedsiębiorczości jako predyspozycji wrodzonej pozostają badacze, którzy w dyskusji naukowej nad przedsiębiorczością kładą nacisk na jej uwarunkowania środowiskowe. Już A. Smith [2007, s. 22] twierdził, że generalnie różnice między ludźmi, w tym różnice dotyczące przedsiębiorczości, pochodzą „nie tyle z natury, ile z nawyków, obyczajów i wychowania”. To stanowisko podziela A.K. Koźmiński [2004, s. 163] wskazując na decydującą rolę, którą w rozwoju przedsiębiorczości jednostki pełnią czynniki środowiskowe: kulturowe, społeczne, polityczne, ekonomiczne. Także J. Pajestka uważa, że „przedsiębiorczość to twórcza postawa jednostki ludzkiej nie wiążąca się z cechami wrodzonymi, lecz wykształconymi przez kulturę” [za: Wasilewska i Otoka, 2007, s. 97].

2. Przedsiębiorczość jako przedmiot badań ekonomicznych

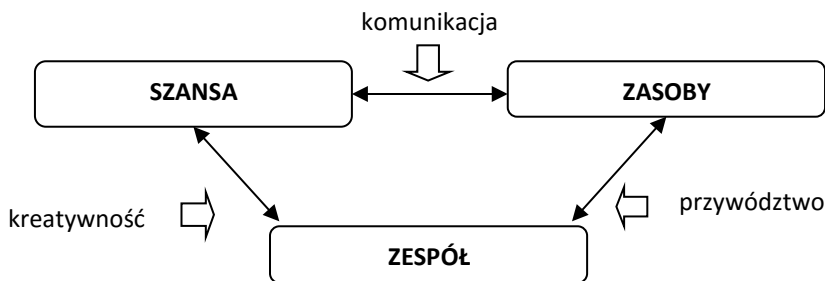
W drugim nurcie badawczym, właściwym dla nauk ekonomicznych (w tym nauk o zarządzaniu) dominuje ujmowanie przedsiębiorczości jako procesu. Perspektywa ekonomiczna koncentruje się na strukturalnych, gospodarczo – prawnych uwarunkowaniach przedsiębiorczości i ilościowych aspektach tego zjawiska. Przedsiębiorca poszukuje zmiany, reaguje na nią i wykorzystuje jako okazję, a przedsiębiorczość jest działalnością prowadzącą do rozwoju i tworzenia wartości. Jeśli identyfikacja szans odbywa się na drodze ich odkrywania, to jest to „przedsiębiorczość tradycyjna”, natomiast jeśli w drodze tworzenia, mamy do czynienia z „przedsiębiorczością intelektualną”. Realizowana jest głównie w jednostkach „gospodarczych, choć warto zauważyć, iż miejscami jej występowania mogą być różne organizacje, a nawet gospodarstwa domowe [Moczyłowska, 2010, s. 133-145]. Ekonomiści wskazują na cechy i uwarunkowania procesu przedsiębiorczego:

- istnienie szans rynkowych jest wymogiem przedsiębiorczości;
- nieodłączną częścią procesu przedsiębiorczego jest ponoszenie ryzyka;
- występowanie różnic między osobami powodującymi odmienne możliwości widzenia szans rynkowych;
- proces przedsiębiorczy wymaga organizowania w sensie tworzenia nowych kombinacji zasobów;
- proces przedsiębiorczy wymaga wprowadzenia innowacji, ale nie muszą to być innowacje przełomowe [Shane, 2003, s. 3].

Znaczący wkład do rozwoju wiedzy ekonomicznej na temat przedsiębiorczości wniósł J. Shumpeter. Utożsamiał on przedsiębiorczość ze zmianami o charakterze innowacji. Uważał, że w każdej działalności oraz we wszystkich czynnościach liczy się świeżość pomysłów i kreatywność przedsiębiorców [Oniszczyk-Jastrząbek, 2013, s. 12]. Rozwój gospodarczy warunkowany jest kreatywnym podejściem przedsiębiorców. Składnikami tak rozumianej przedsiębiorczości są: innowacje produktowe, nowości technologiczne, zmiany rynku, reorganizacje. Skuteczność działań przedsiębiorczych warunkowana jest stopniem zaangażowania przedsiębiorcy i jego wysoką aktywnością na każdym etapie i polu danego przedsięwzięcia [Rollnik-Sadowska, 2010, s. 14]. Zdaniem Shumpetera akceptowalna jest każda forma dążenia do efektywności, nawet jeśli prowadzi do destrukcji obecnej strategii działania.

W naukach o zarządzaniu być przedsiębiorczym to mieć pomysł, ideę, rozpoznać możliwość jej realizacji, przewidywać wyniki, oceniać szanse realizacji idei

oraz formułować na tej podstawie cele i zadania. Dominuje zatem prakseologiczne podejście do przedsiębiorcy jako tego, który stawia cele oraz zapewnia ich sprawną (zwłaszcza skuteczną) realizację [Ornarowicz, 2008, s. 132-133]. Takie rozumienie przedsiębiorczości oddaje model J.A. Timmonsa (rys. 1).

Rys. 1. Model procesu przedsiębiorczego J. A. Timmonsa

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Timmons, 1999, s. 38].

W ocenie auterek uzasadnione jest przyjęcie, że pytanie: przedsiębiorczość – wrodzony talent czy nabyta umiejętność, wymaga odpowiedzi kompromisowej. Zachowania przedsiębiorcze stanowią domenę osób naturalnie uzdolnionych, które jednocześnie doskonaliły swoje wrodzone predyspozycje w szeroko rozumianym procesie uczenia się (formalnego i nieformalnego). Taka próba scalenia psychologicznej i organizacyjnej perspektywy badawczej widoczna jest w interpretowaniu istoty przedsiębiorczości na gruncie teorii kompetencji. Przedsiębiorczość bywa traktowana jako pojedyncza kompetencja zaliczana do grupy kompetencji kluczowych, czyli najważniejszych dla danej organizacji lub konkretnej osoby. Jednak na bazie analizy czynników warunkujących działania przedsiębiorcze można zaryzykować twierdzenie, że ujmowanie przedsiębiorczości jako odrębnej, pojedynczej kompetencji jest zbyt daleko idącym uproszczeniem. Dlatego przedsiębiorczość definiujemy jako grupę kompetencji warunkujących efektywne identyfikowanie i osiągnięcie celów jednostki, ale także celów organizacji w warunkach ryzyka lub niepewności. Trzeba tu jednocześnie podkreślić, że kompetencje rozumiemy jako wszelkie cechy, umiejętności i uprawnienia ludzi oraz organizacji, które – wykorzystywane i rozwijane w działaniu – służą do osiągnięcia celów organizacji oraz spójnych z nimi osobistych celów pracowników. Definicja ta umożliwia szerokie ujęcie kompetencji. Akcentuje, że dotyczą one nie tylko konkretnych pracowników, ale również organizacji. Ujmowanie przedsiębiorczości jako grupy kompetencji pozwala przyjąć,

iz przedsiębiorczy może być konkretny człowiek, przedsiębiorczy może być zespół, jak i przedsiębiorcza może być cała organizacja, jeśli zarządzana jest przez przedsiębiorczych menedżerów stymulujących i wspierających przedsiębiorczość pracowników i współpracowników [Moczydłowska, 2009].

3. Uwarunkowania przedsiębiorczości w ocenie studentów Wydziału Zarządzania PB – przyczynek empiryczny

Prezentowane wyniki badań miały na celu rozwiązanie następujących problemów badawczych:

- *Jak studenci Wydziału Zarządzania Politechniki Białostockiej oceniają swoją przedsiębiorczość?*
- *Jakie są ich plany oraz motywy dotyczące założenia i poprowadzenia własnej działalności gospodarczej?*
- *Jakie są – w opinii osób badanych - bariery rozwoju indywidualnej przedsiębiorczości?*
- *Jakie umiejętności ważne dla przyszłych przedsiębiorców rozwinęli w trakcie studiów?*

Badaniem objęto próbę 10% wszystkich studentów stacjonarnych Wydziału Zarządzania Politechniki Białostockiej. Odpowiedzi na pytania z kwestionariusza udzielili przedstawiciele kierunków: logistyka, zarządzanie i zarządzanie i inżynieria produkcji (łącznie 150 osób). Wszyscy badani byli narodowości polskiej. Jako narzędzie badań wykorzystano kwestionariusz ankiety.

Pierwszym z badanych aspektów była samoocena przedsiębiorczości studentów uczestniczących w badaniu. Rozkład odpowiedzi zamieszczono w tabeli 2.

Tab. 2. Opinia studentów dotycząca ich własnej przedsiębiorczości

LOGISTYKA				
KATEGORIA ODPOWIEDZI	L		[%]	
	K	M	K	M
zdecydowanie tak	2	1	1,3	0,7
raczej tak	13	11	8,7	7,3
nie wiem	10	7	6,7	4,7
raczej nie	3	2	2	1,3
zdecydowanie nie	1	0	0,7	0
ZARZĄDZANIE				
KATEGORIA ODPOWIEDZI	L		[%]	
	K	M	K	M
zdecydowanie tak	2	1	1,3	0,7
raczej tak	14	10	9,3	6,7

nie wiem	16	3	10,7	2
raczej nie	0	3	0	2
zdecydowanie nie	1	0	0,7	0
ZARZĄDZANIE I INŻYNIERIA PRODUKCJI				
KATEGORIA ODPOWIEDZI	L		[%]	
	K	M	K	M
zdecydowanie tak	3	3	2	2
raczej tak	8	12	5,3	8
nie wiem	7	7	4,7	4,7
raczej nie	2	5	1,3	3,3
zdecydowanie nie	1	2	0,7	1,3

Źródło: opracowanie własne.

Analizując wyniki zawarte w tabeli 2 należy sformułować wniosek, że samoocena przedsiębiorczości u studentów Wydziału Zarządzania PB jest stosunkowo wysoka. Najczęściej wybieraną odpowiedzią respondentów była: „raczej tak” (45,3% badanych). Interesujące jest, że aż 33,2% studentów uczestniczących w badaniu nie potrafiło dokonać oceny swojej przedsiębiorczości i wybrało odpowiedź „nie wiem”. Nie stwierdzono istotnych różnic między studentami poszczególnych kierunków.

Najbardziej wyrazistą formą przejawiania przedsiębiorczości jest założenie i prowadzenie własnej działalności gospodarczej. Deklaracje badanych studentów na temat tej formy aktywności zamieszczono w tabeli 3.

Tab. 3. Plany badanych studentów dotyczące założenia działalności gospodarczej

LOGISTYKA				
KATEGORIA ODPOWIEDZI	L		[%]	
	K	M	K	M
zdecydowanie tak	1	3	0,7	2
raczej tak	7	7	4,7	4,7
nie wiem	7	8	4,7	5,3
raczej nie	14	2	9,3	1,3
zdecydowanie nie	0	1	0	0,7
ZARZĄDZANIE				
KATEGORIA ODPOWIEDZI	L		[%]	
	K	M	K	M
zdecydowanie tak	4	7	2,7	4,7
raczej tak	13	5	8,7	3,3
nie wiem	9	2	6	1,3
raczej nie	6	3	4	2
zdecydowanie nie	1	0	0,7	0

ZARZĄDZANIE I INŻYNIERIA PRODUKCJI				
KATEGORIA ODPOWIEDZI	L		[%]	
	K	M	K	M
zdecydowanie tak	5	3	3,3	2
raczej tak	3	15	2	10
nie wiem	9	7	6	4,7
raczej nie	3	4	2	2,7
zdecydowanie nie	1	0	0,7	0

Źródło: opracowanie własne.

Dane przedstawione w tabeli 3 wskazują, że istnieje związek między planami założenia własnej firmy a kierunkiem studiów. Najczęściej prowadzenie własnej działalności gospodarczej deklarują studenci kierunku zarządzanie (większy wskaźnik zdecydowania u mężczyzn), natomiast najrzadziej studenci kierunku logistyka (zwłaszcza kobiety). Łącznie 48,7% badanych studentów na pytanie o plany założenia formy odpowiedziało twierdząco. Motywy takich planów zamieszczono w tabeli 4.

Tab. 4. Motywy planowanego poprowadzenia działalności gospodarczej

LOGISTYKA				
KATEGORIA ODPOWIEDZI	L		[%]	
	K	M	K	M
chce Pan/Pani decydować o własnym losie	4	3	5,5	4,1
posiada Pan/Pani dobry pomysł na biznes	1	3	1,4	4,1
dąży Pan/Pani do zrealizowania swojego marzenia	2	2	2,7	2,7
chce Pan/Pani się sprawdzić w roli szefa	1	2	1,4	2,7
ZARZĄDZANIE				
KATEGORIA ODPOWIEDZI	L		[%]	
	K	M	K	M
chce Pan/Pani decydować o własnym losie	8	3	11	4,1
posiada Pan/Pani dobry pomysł na biznes	3	3	4,1	4,1
nie może Pan/Pani znaleźć dla siebie atrakcyjnej pracy	1	2	1,4	2,7
dąży Pan/Pani do zrealizowania swojego marzenia	3	2	4,1	2,7
chce Pan/Pani się sprawdzić w roli szefa	2	2	2,7	2,7
ZARZĄDZANIE I INŻYNIERIA PRODUKCJI				
KATEGORIA ODPOWIEDZI	L		[%]	
	K	M	K	M
chce Pan/Pani decydować o własnym losie	5	6	6,9	8,3
posiada Pan/Pani dobry pomysł na biznes	2	3	2,7	4,1
nie może Pan/Pani znaleźć dla siebie atrakcyjnej pracy	1	5	1,4	6,9
dąży Pan/Pani do zrealizowania swojego marzenia	0	3	0	4,1
chce Pan/Pani się sprawdzić w roli szefa	0	1	0	1,4

Źródło: opracowanie własne.

Z danych prezentowanych w tabeli 4 wynika, że głównym motywem wyrażania własnej przedsiębiorczości przez prowadzenie swojej firmy jest dążenie do zachowania niezależności i autonomii.

Za interesujące poznawczo autorki uznały zdiagnozowanie opinii studentów na temat barier w rozwoju ich przedsiębiorczości (tab. 5). Większość respondentów, bo aż 45,3% z nich jako główną barierę założenia działalności gospodarczej uznało brak środków finansowych. Najmniej wskazań dotyczyło braku wiedzy i umiejętności niezbędnych do prowadzenia firmy (13,3% ankietowanych).

Tab. 5. Bariery w rozwoju własnego przedsiębiorstwa w percepcji studentów

LOGISTYKA				
KATEGORIA ODPOWIEDZI	L		[%]	
	K	M	K	M
brak środków finansowych	13	7	8,7	4,7
brak pomysłu	9	5	6	3,3
brak wiedzy i umiejętności niezbędnych do prowadzenia firmy	5	3	3,3	2
obawa przed trudnościami z którymi borykają się inni znani Panu/Pani przedsiębiorcy	2	6	1,3	4
ZARZĄDZANIE				
KATEGORIA ODPOWIEDZI	L		[%]	
	K	M	K	M
brak środków finansowych	18	8	12	5,3
brak pomysłu	6	2	4	1,3
brak wiedzy i umiejętności niezbędnych do prowadzenia firmy	3	3	2	2
obawa przed trudnościami z którymi borykają się inni znani Panu/Pani przedsiębiorcy	6	4	4	2,7
ZARZĄDZANIE I INŻYNIERIA PRODUKCJI				
KATEGORIA ODPOWIEDZI	L		[%]	
	K	M	K	M
brak środków finansowych	9	13	6	8,7
brak pomysłu	6	9	4	6
brak wiedzy i umiejętności niezbędnych do prowadzenia firmy	3	4	2	2,7
obawa przed trudnościami z którymi borykają się inni znani Panu/Pani przedsiębiorcy	3	3	2	2

Źródło: opracowanie własne.

Poznanie opinii studentów na temat potencjalnych barier w rozwoju przedsiębiorczości uzupełnia lista ich oczekiwań dotyczących wsparcia, które pozwoli te bariery przełamywać. Ich katalog zaprezentowano w tabeli 6.

Tab. 6. Oczekiwania studentów dotyczące wsparcia ich przedsiębiorczości

LOGISTYKA				
KATEGORIA ODPOWIEDZI	L		[%]	
	K	M	K	M
oferowanie dotacji bezzwrotnych od państwa	2	3	1,3	2
organizowanie darmowych szkoleń/spotkań informacyjnych	3	1	2	0,7
ułatwienie pozyskiwania funduszy europejskich	4	2	2,7	1,3
zmniejszenie biurokracji	9	9	6	6
zwiększenie ulg podatkowych	3	3	2	2
promowanie świadomości przedsiębiorczej	5	2	3,3	1,3
tworzenie branżowych platform komunikacji	0	1	0	0,7
prowadzenie proaktywnej polityki	3	0	2	0
ZARZĄDZANIE				
KATEGORIA ODPOWIEDZI	L		[%]	
	K	M	K	M
oferowanie dotacji bezzwrotnych od państwa	4	0	2,7	0
organizowanie darmowych szkoleń/spotkań informacyjnych	1	1	0,7	0,7
ułatwienie pozyskiwania funduszy europejskich	5	2	3,3	1,3
zmniejszenie biurokracji	11	7	7,3	4,7
zwiększenie ulg podatkowych	3	4	2	2,7
promowanie świadomości przedsiębiorczej	6	1	4	0,7
tworzenie branżowych platform komunikacji	1	1	0,7	0,7
prowadzenie proaktywnej polityki	2	1	1,3	0,7
ZARZĄDZANIE I INŻYNIERIA PRODUKCJI				
KATEGORIA ODPOWIEDZI	L		[%]	
	K	M	K	M
organizowanie darmowych szkoleń/spotkań informacyjnych	2	3	1,3	2
ułatwienie pozyskiwania funduszy europejskich	2	3	1,3	2
zmniejszenie biurokracji	9	10	6	6,7
zwiększenie ulg podatkowych	2	6	1,3	4
promowanie świadomości przedsiębiorczej	3	3	2	2
tworzenie branżowych platform komunikacji	2	2	1,3	1,3
prowadzenie proaktywnej polityki	1	2	0,7	1,3

Źródło: opracowanie własne.

Wszystkie grupy studentów jako główne działanie niwelujące ograniczenia przedsiębiorczości wskazały zmniejszenie biurokracji (36,7% respondentów). Respondenci zwrócili również uwagę na znaczenie promowania świadomości przedsiębiorczej.

Ważnym elementem prezentowanych badań było zidentyfikowanie uwarunkowań sukcesu w rozwoju przedsiębiorczości w percepcji respondentów. Rozkład odpowiedzi respondentów przedstawiono w tabeli 7.

Tab. 7. Determinanty sukcesu przedsiębiorczego w percepcji badanych studentów

LOGISTYKA				
KATEGORIA ODPOWIEDZI	L		[%]	
	K	M	K	M
podejmowanie trafnych decyzji	15	10	10	6,7
szczęście	2	2	1,3	1,3
silnie ugruntowane nastawienie przedsiębiorcze	1	2	0,7	1,3
posiadanie wiedzy teoretycznej oraz bogatego doświadczenia	8	2	5,3	1,3
posiadanie talentu przedsiębiorczego	3	5	2	3,3
ZARZĄDZANIE				
KATEGORIA ODPOWIEDZI	L		[%]	
	K	M	K	M
podejmowanie trafnych decyzji	14	6	9,3	4
szczęście	5	2	3,3	1,3
silnie ugruntowane nastawienie przedsiębiorcze	3	2	2	1,3
posiadanie wiedzy teoretycznej oraz bogatego doświadczenia	7	4	4,7	2,7
posiadanie talentu przedsiębiorczego	4	3	2,7	2
ZARZĄDZANIE I INŻYNIERIA PRODUKCJI				
KATEGORIA ODPOWIEDZI	L		[%]	
	K	M	K	M
podejmowanie trafnych decyzji	6	5	4	3,3
szczęście	2	9	1,3	6
silnie ugruntowane nastawienie przedsiębiorcze	3	3	2	2
posiadanie wiedzy teoretycznej oraz bogatego doświadczenia	6	9	4	6
posiadanie talentu przedsiębiorczego	4	3	2,7	2

Źródło: opracowanie własne.

Respondenci obu płci z logistyki, zarządzania oraz kobiety z zarządzania i inżynierii produkcji jako główną determinantę sukcesu przedsiębiorczości wskazali podejmowanie trafnych decyzji. Natomiast studenci mężczyźni z zarządzania i inżynierii produkcji postawili na szczęście i posiadanie wiedzy teoretycznej oraz bogatego doświadczenia. Biorąc pod uwagę wszystkich ankietowanych najmniej akcentowaną odpowiedzią było silnie ugruntowane nastawienie przedsiębiorcze (9,3% osób badanych).

Patrząc na problem rozwoju przedsiębiorczości z perspektywy dydaktycznej za ważne uznano zbadanie, jakie umiejętności korespondujące z przedsiębiorczością nabyli studenci Wydziału Zarządzania Politechniki Białostockiej w toku studiów. Rozkład odpowiedzi zawarto w tabeli 8.

Tab. 8. Umiejętności przedsiębiorcze rozwinięte w trakcie studiów

LOGISTYKA				
KATEGORIA ODPOWIEDZI	L		[%]	
	K	M	K	M
umiejętność pracy zespołowej	25	15	16,7	10
samodzielność pracy	12	5	8	3,3
umiejętności analityczne	5	8	3,3	5,3
umiejętność rozwiązywania problemów	11	5	7,3	3,3
umiejętność kreatywnego myślenia	12	5	8	3,3
umiejętność negocjacji	3	1	2	0,7
umiejętność przewodzenia grupie	11	5	7,3	3,3
umiejętność komunikowania się	12	13	8	8,7
umiejętność pracy w warunkach stresu	11	9	7,3	6
umiejętność autoprezentacji	1	2	0,7	1,3
umiejętność samokształcenia	8	5	5,3	3,3
umiejętność organizacji pracy i efektywnego zarządzania czasem	14	5	9,3	3,3
ZARZĄDZANIE				
KATEGORIA ODPOWIEDZI	L		[%]	
	K	M	K	M
umiejętność pracy zespołowej	29	11	19,3	7,3
samodzielność pracy	14	7	9,3	4,7
umiejętności analityczne	11	4	7,3	2,7
umiejętność rozwiązywania problemów	14	7	9,3	4,7
umiejętność kreatywnego myślenia	20	8	13,3	5,3
umiejętność negocjacji	6	5	4	3,3
umiejętność przewodzenia grupie	9	5	6	3,3
umiejętność komunikowania się	20	11	13,3	7,3
umiejętność pracy w warunkach stresu	15	5	10	3,3
umiejętność autoprezentacji	14	3	9,3	2

umiejętność samokształcenia	8	5	5,3	3,3
umiejętność organizacji pracy i efektywnego zarządzania czasem	17	3	11,3	2
ZARZĄDZANIE I INŻYNIERIA PRODUKCJI				
KATEGORIA ODPOWIEDZI	L		[%]	
	K	M	K	M
umiejętność pracy zespołowej	14	19	9,3	12,7
samodzielność pracy	10	12	6,7	8
umiejętności analityczne	2	1	1,3	0,7
umiejętność rozwiązywania problemów	6	7	4	4,7
umiejętność kreatywnego myślenia	8	4	5,3	2,7
umiejętność negocjacji	8	8	5,3	5,3
umiejętność przewodzenia grupie	2	1	1,3	0,7
umiejętność komunikowania się	12	11	8	7,3
umiejętność pracy w warunkach stresu	10	10	6,7	6,7
umiejętność autoprezentacji	5	5	3,3	3,3
umiejętność samokształcenia	4	5	2,7	3,3
umiejętność organizacji pracy i efektywnego zarządzania czasem	2	5	1,3	3,3

Źródło: opracowanie własne.

Najczęściej zaznaczaną odpowiedzią była „umiejętność pracy zespołowej” (75,3% osób badanych). Inne umiejętności wskazane przez uczestników badania jako rozwinięte w toku studiów to komunikowanie się, praca w warunkach stresu, samodzielność. Analiza wyników wskazuje na znaczące zróżnicowanie rozwijanych umiejętności w zależności od kierunku studiów. Na przykład studenci zarządzania wyrazili opinię, że znacząco rozwinęli kreatywne myślenie oraz umiejętność organizacji pracy i efektywnego zarządzania czasem, z kolei umiejętności te dużo rzadziej były wskazywane przez studentów kierunku zarządzanie i inżynieria produkcji.

Podsumowanie

Przedsiębiorczość jest traktowana przez studentów Wydziału Zarządzania Politechniki Białostockiej przede wszystkim jako prowadzenie działalności gospodarczej. Dodatkowo zaobserwowano, że większość badanych uznaje siebie za osoby przedsiębiorcze, co zapewne warunkuje ich chęć do założenia własnej firmy. Sukces przedsiębiorczy utożsamia z podejmowaniem trafnych decyzji oraz posiadaniem bogatego zasobu wiedzy połączonego z doświadczeniem. Jedynymi demotywatorami blokującymi rozwój przedsiębiorczości respondenci określili wysokie podatki oraz

skomplikowane regulacje prawne skutkujące zbyt dużą biurokracją. Należy zauważyć, że badania zawierają deklaracje respondentów, a nie opis ich realnych działań, dlatego za wartościowe poznawczo należy uznać przeprowadzenie podobnych badań po upływie 3-5 lat i porównanie deklaracji z aktywnością przedsiębiorczą studentów.

Literatura

1. Chęłpa S. (2005), *Samorealizacja talentów – możliwości i ograniczenia intrapersonalne*, w: Borkowska S. (red.), *Zarządzanie talentami*, Wydawnictwo IPiSS, Warszawa
2. Glinka B. (2010), *Kulturowe uwarunkowania przedsiębiorczości w Polsce*, PWE, Kraków
3. Glinka B., Gudkova S. (2011), *Przedsiębiorczość*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa
4. Harrison J.E., Huntington S. P. (2003), *Kultura ma znaczenie*, Wydawnictwo Zysk i Ska, Poznań
5. Kapusta F. (2006), *Przedsiębiorczość. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Forum Naukowe, Poznań
6. Kolonowska-Matynia M., Palinkiewicz J. (2013), *Przedsiębiorczość w teorii ekonomicznej*, Zeszyty Naukowe Wydziału Ekonomicznego Politechniki Koszalińskiej, 17
7. Koźmiński A.K. (2004), *Zarządzanie w warunkach niepewności*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa
8. Lasek M., Kudelka M. (2014), *Przedsiębiorca. Kto nim zostaje? Próba analizy za pomocą modelu regresji logistycznej*, *Ekonomia i Zarządzanie*, 6(1), 220-237
9. Moczydłowska J.M. (2009), *Kompetencje przedsiębiorcze mikroprzedsiębiorcy*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Ekonomiczne Problemy Usług, 34
10. Moczydłowska J.M. (2013), *Nauki o przedsiębiorczości. O potrzebie interdyscyplinarnej płaszczyzny badawczej*, w: Wasilczuk J. (red.), *Przedsiębiorczość w ośmiu odstępach*, Politechnika Gdańska, Gdańsk
11. Moczydłowska J.M., Szydło J. (2016), *Uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości w ocenie studentów polskich i ukraińskich – analiza porównawcza*, *Przedsiębiorczość i Zarządzanie*, XVII (9), cz. 2
12. Oniszczyk-Jastrząbek A. (2013), *Przedsiębiorczość w budowaniu zdolności konkurencyjnej przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk
13. Rollnik-Sadowska E. (2010), *Przedsiębiorczość kobiet w Polsce*, Difin, Warszawa
14. Romanowska M. (2008), *Kształtowanie postaw przedsiębiorczych na studiach ekonomicznych*, w: Dietl J., Sapijaszka Z. (red.), *Studia ekonomiczne – czy tylko wiedza i umiejętności?*, Fundacja Edukacji Przedsiębiorczości, Łódź

15. Smith A. (2007), *Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa
16. Timmons J.A. (1999), *New Venture Creation: Entrepreneurship for the 21st Century*, McGraw Hill, Boston
17. Wasilewska J., Otoka M. (2007), *Przedsiębiorczość a ubóstwo*, w: Perło D. (red.), *Ekonomiczne i społeczne aspekty ubóstwa w województwie podlaskim*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok
18. Wróblewska, M., *Creativity in management – correlates symptoms as determinants of success*, *Economics and Management*, 7 (4), 30-38
19. Zhao H., Seibert S.E., Lumpkin G.T. (2010), *The Relationship of Personality to Entrepreneurial Intentions and Performance: A Meta-Analytic Review*, *Journal Of Management*, 36 (2)

The conditioning of students' enterprise (on the example of the students of Faculty of Management at Białystok University of Technology)

Abstract

The systematization of knowledge about the conditioning of students' enterprise including economic and psychosocial perspective and the diagnosis of the students' opinion about enterprise's determinants is the aim of the article. The sample of 10% of all stationary students have been involved in the research. The inquiry form has been used as the research tool. The results of the study indicate that students identify the enterprise more with conducting economic activity than with personality trait. The students proclaim the high self-assessment of their own enterprise. They think that making right decisions and owning the wide stock of knowledge combined with the experience is the key to success.

Keywords

enterprise, conditioning of enterprise, students